

ПЪРВА ГЛАВА

ПАРИ, ПОЛИТИЧЕСКА ВЛАСТ, КОРУПЦИЯ

Рушветът е най-добрата инвестиция според гръцкия корабен магнат Аристотел Онасис (1906–1975). А Силвио Берлускони, министър-председател на Италия (1994–1995, 2001–2006, 2008–2011), с шестте си дела за корупция е най-добрият пример за недосегаемостта на политическия елит, докато е на власт. През 2011 г. международната организация „Прозрачност без граници“ проведе проучване в 25 европейски страни на националните системи за почтеност. От обобщените резултати на това изследване се направи доклад, който е първото всеобщо изследване на капацитета на европейските държави за превенция и противодействие на корупцията. Реализирането на проекта е част от паневропейска антикорупционна инициатива, която се осъществява с подкрепата на Генерална дирекция „Вътрешни работи“ към ЕК.

В доклада „Пари, политика и власт – корупционни рискове за Европа“ се прави изводът, че близките отношения между бизнеса и правителствата увеличават риска от корупция и подкопават икономическата стабилност в Европа. Дефицитите в управлението, които са предпоставка за финансови и политически скандали, съществуват в почти всяка европейска страна през 2011 г. Призовават се страните да направят лобиянето и финансирането на политическите кампании по-прозрачни. Организацията препоръчва да се въведат ясни правила за лобистката дейност в 19 страни, да се забрани приемането на анонимни дарения от политическите партии. В доклада

се отчита, че повечето от националните институции в Европа, които се борят с корупцията, са по-слаби от очакваното, въпреки че три четвърти от анкетираните европейци оценяват корупцията като проблем с нарастващо влияние. Нарастващо е влиянието ѝ, защото няма политическа воля да се преборят с нея и институциите не работят ефективно. Тук напълно важи правилото, че „интересът клати феса“. Действително интересите са големи; ангажирани са огромни финансови ресурси. Годишните стойности на заетите публични финанси и обществените поръчки в ЕС възлизат на 1,8 трилиона евро. Най-слабо срещу корупцията се борят в политическите партии, бизнеса и публичната администрация. Това отношение е разбираемо – те имат най-голям интерес от нея.

За пример в борбата с корупцията се посочват страни като Дания, Норвегия, Швеция, които имат най-добре функциониращи системи (въпреки това и в тези страни има скандали по отношение на финансирането на политическата дейност.)¹

Докладът повдига тревожни въпроси във време, в което е необходимо прозрачно и отговорно лидерство; същевременно Европа се опитва да реши икономическата криза, заяви Кобус де Суърт, управляващ директор на „Прозрачност без граници“.

Според актуални изследвания, проведени сред граждани в Европейския съюз, през последната година във Франция и Италия са повдигнати обвинения в корупция на лица, заемащи високи постове в управлението. Скандали, свързани с политическа корупция, имаше във Великобритания, а измами в пенсионната система, покровителство при назначение на държавна служба – в Чехия, Румъния, конфликт на интереси – в България, Финландия, Словения.

Докладът е първото всеобхватно изследване на капацитета на европейските държави за противодействие на корупцията, базиращо се на изследване на повече от 300 национални институции – политически партии, законодателни и съдебни органи, представители на частния сектор. Националните одитни институции, омбудсманът и изборните администрации получават най-висока оценка в изследването. Също така от доклада става ясно, че в Европа правните системи са стабилни и добре развити.

Изследването откроява следните най-съществени корупционни рискове в Европа:

- в 12 държави няма ограничения за даренията от частни лица за политическите партии;
- в 17 държави липсва кодекс за поведение на народните представители;
- в 11 държави са налице ограничения за публичното оповестяване на конфликт на интереси и имущество на лицата, заемщи високи длъжности;
- в 20 държави съществуват препятствия пред гражданите, които искат да получат достъп до обществена информация.

Само в Швеция и Финландия подаващите сигнали за предпологаеми престъпления или други злоупотреби са защитени от последващи ответни мерки.

Докладът „Пари, политика и власт – корупционни рискове в Европа“ откроява като основни проблеми прозрачността в процеса на вземане на управленски решения и прозрачността при финансирането на политическата дейност.

В европейските страни има различни несъвършени правила и закони, които създават предпоставки за развитие на корупционни практики. ЕС трябва да има стриктни антикорупционни правила и да е пример за подражание.

Изводите, направени в проучването, са правилни и на тях трябва да се обърне специално внимание. Нерешаването на поставените проблеми създава обстановка на ненаказаност на корупцията. Тя пуска все по-дълбоки корени в обществото на ЕС. Трябва да е ясно на всички, че вече няма национална корупция. Тя е глобализирана и даже трудно можем да говорим и за корупция само в ЕС. Националните институции носят своята вина, но не бива да изключваме и отговорността на ръководството на ЕС, което позволи да се стигне до тази дългова криза и до разширяване на корупцията почти в целия съюз. Само си представете, че три четвърти от европейците оценяват корупцията като проблем с нарастващо влияние в страните си. Всеки може да прецени проблемът национален ли е, или общосъюзен.

В доклада „Пари, политика и власт – корупционните рискове в Европа“ се изтъква, че електоралните органи в регио-

на успяват да организират свободни и честни избори, с изключение на България и Румъния. В тях изборният процес продължава да е извор на сериозни проблеми. Докладът на международната организация, публикуван на 6 юни 2012 г., е фокусиран върху причините за корупцията в Европа. Той обръща внимание на най-уязвимите държави, най-ефективните и най-безползните институции в превенцията на явлението, както и ключови рискови области и препоръки.

През 2011 г. Европейската комисия даде ход на своята антикорупционна политика. Оттогава в цяла Европа избухнаха ред корупционни скандали, заради които лидери във Франция и Италия бяха дадени на съд, паднаха правителства в Латвия, Словакия, Румъния, България. Протести имаше в много други страни.

След приемане на резолюция на Европейския парламент (ЕП) през 2011 г. за борба с организираната престъпност, през март 2012 г. бе създадена Комисията „Антимафия“. Нейна цел е да изготви цялостен план за борба с организираната престъпност, корупцията и прането на пари на територията на ЕС.

Авторите на доклада са установили, че нито една страна, член на ЕС, не е здрава по отношение на корупцията. Според „Прозрачност без граници“ за справяне с явлението е необходим по-сериозен ангажимент от всички обществени среди – политиките на национално и регионално равнище, бизнеса и гражданското общество.

В документа се посочва, че в много европейски страни има пропуски в законите, касаещи лобитата и лобирването, финансирането на политическите кампании и достъпа на обществото до информацията. В някои страни като България, Чехия, Гърция, Италия, Португалия, Румъния, Словакия и Испания се наблюдава висок корупционен риск и липса на прозрачност в обществената администрация.

Партиите, администрацията и частният сектор са най-слаби в борбата с корупцията в Европа. Такива според „Прозрачност без граници“ са и парламентите, които в общия случай не успяват да приемат и приложат адекватни предпазни механизми като морален кодекс на депутата, задължение за разкриване на конфликт на интереси, собственост и доход, ограниче-

ния за заеманите длъжности след напускане на парламента. „Много от институциите в Европа, които дефинират демокрацията и дават възможност на държавата да спре корупцията, са по-слаби, отколкото се смята“, коментира Кобус де Свард, който оглавява „Прозрачност без граници“ в Берлин.

Похвалена е за действията си институцията на омбудсманна.

„Прозрачност без граници“ изтъква, че след евроинтеграцията на страните от Централна и Източна Европа се забелязва загуба на някои битки в борбата с корупцията. Още по-сериозни проблеми има в държавите от Южна Европа. В Гърция, Италия, Португалия и Испания се наблюдава сериозен дефицит на отчетност в общественения сектор и трайни проблеми, свързани с неефективност и порочни практики.

Неправителствената организация смята, че повече не може да се игнорира връзката между корупцията и финансовата криза в тези страни. Много европейски правителства не дават достатъчен отчет за разходите от обществените финанси и сключените от държавата договори. Затова 74–75% от европейците смятат, че корупцията е основен проблем за страните им.

Един от важните проблеми е достъпът на гражданите до информация. Той е затруднен от различни пречки. Само в седем от членките на ЕС този въпрос е регулиран добре.

Както е известно, основен интерес за корупция са обществените поръчки. В доклада на „Прозрачност без граници“ България, Чехия, Румъния, Италия, Словакия са включени в списъка на страните, в които пропуските в законодателството са предпоставки за заобикаляне на обществените поръчки. В България и в Италия окончателните договори по обществените поръчки не се публикуват и предоговарянето на условията с анекси е масова практика. Според организацията това дава възможност за толериране на определени фирми и източване на фондове.²

Няма страна в Европейския съюз, която да не е засегната от корупцията, заяви еврокомисарят по вътрешните работи Сесилия Малмстрьом. По нейни думи най-силното оръжие срещу корупцията е прозрачността.